

Wyrok z dnia 4 lipca 2000 r.

II UKN 634/99

Ubezpieczony, który w okresie zwolnienia lekarskiego prowadzi dotychczasową działalność gospodarczą nie traci za okres leczenia szpitalnego prawa do zasiłku chorobowego na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.).

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 4 lipca 2000 r. sprawy z powództwa Zenona R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w P. o zasiłek chorobowy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6 lipca 1999 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację dotyczącą prawa do zasiłku chorobowego za okres od dnia 19 czerwca do dnia 7 lipca 1995 r. i w tym zakresie sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego,
o d d a l i ł kasację w pozostałej części.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w P. decyzją z dnia 28 stycznia 1998 r. pozbawił Zenona R. prawa do zasiłku chorobowego za okresy: od 19 czerwca 1995 r. do 14 marca 1996 r., od 10 czerwca 1996 r. do 6 marca 1997 r. oraz od 7 maja do 2 listopada 1997 r. Organ rentowy ustalił, że w okresie zwolnienia lekarskiego wnioskodawca nadal prowadził działalność gospodarczą.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 26 stycznia 1999 r. [...] oddalił odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji z następującym uzasadnieniem. Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia

1974 r. o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.) pracownik wykonujący w czasie zwolnienia od pracy inną pracę zarobkową lub uciążliwe czynności mogące przedłużyć okres niezdolności do pracy albo wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia – traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres zwolnienia. Wnioskodawca prowadzi zakład stolarsko-tapicerski, w którym zatrudnia pracowników. W okresie choroby wnioskodawca nie zawiesił działalności gospodarczej i sam wykonywał czynności związane z tą działalnością, a polegające między innymi na zakupie towaru do produkcji, choć czasem w asyście teścia, nadzorowaniu pracowników, sam też podpisywał wszystkie dokumenty, nikogo bowiem nie upoważnił do tej czynności.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78, że rzemieślnik, który w czasie zwolnienia lekarskiego wykonywał pracę zarobkową w swoim zakładzie, traci prawo do zasiłku chorobowego za cały czas zwolnienia, przy czym przez pracę zarobkową rzemieślnika prowadzącego własny zakład uznać należy nie tylko wykonywanie konkretnych robót objętych danym rzemiosłem, lecz także wszelkie zajęcia związane z prowadzeniem zakładu, jak nadzór nad zatrudnionymi w nim pracownikami, przyjmowanie i wydawanie towarów. Wszystkie te czynności składają się bowiem na zajęcie zarobkowe rzemieślnika, których osobiste prowadzenie w czasie choroby powoduje utratę przez niego prawa do zasiłku chorobowego. Sąd zwrócił uwagę, że zasiłek chorobowy stanowi świadczenie pieniężne, którego celem jest zapewnienie źródła dochodu osobom, które z powodu choroby nie wykonują pracy i nie otrzymują wynagrodzenia. Tymczasem wnioskodawca prowadząc działalność rzemieślniczą uczestniczył także w zyskach zakładu. Liczne wyjazdy wnioskodawcy w okresie zwolnienia po towar i udział w pracach zakładu świadczą zdaniem Sądu o wykorzystywaniu zwolnienia lekarskiego w sposób niezgodny z jego celem.

Apelację wniesioną przez wnioskodawcę oddalił Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 6 lipca 1999 r. [...]. Sąd Apelacyjny podkreślił, że przepis art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa zawiera trzy stany faktyczne mogące stanowić podstawę utraty przez pracownika prawa do zasiłku chorobowego. Są to: wykonywanie przez pracownika innej pracy zarobkowej, wykonywanie uciążliwych czynności mogących przedłużyć okres niezdolności do pracy oraz

wykorzystywanie zwolnienia lekarskiego od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia. Każdy z tych stanów faktycznych stanowi samodzielną przesłankę utraty prawa do zasiłku chorobowego. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca przez cały okres zwolnienia lekarskiego wykonywał „inną pracę zarobkową” oraz wykorzystywał zwolnienie lekarskie w sposób niezgodny z jego celem. Podstawą rozstrzygnięcia nie było zatem wykonywane przez wnioskodawcę czynności, które z powodu swej uciążliwości mogły spowodować przedłużenie jego niezdolności do pracy. Nie zachodziła więc potrzeba przeprowadzenia dowodu z opinii lekarza leczącego bądź biegłego sądowego dla wykazania czy opisane przez Sąd czynności wnioskodawcy w jego zakładzie mogły przedłużyć niezdolność do pracy.

Wykonywanie pracy zarobkowej powoduje natomiast utratę prawa do zasiłku bez względu na to, czy zaszkodziło to zdrowiu wnioskodawcy. Przepis art. 18 ust. 1 powołanej ustawy ma zastosowanie także do osób prowadzących działalność gospodarczą, co wynika z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 ze zm.), oczywiście, przy uwzględnieniu specyfiki tej działalności. Sąd Okręgowy prawidłowo powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1978 r. (OSNCP z 1979 r. Nr 7-8, poz.157). Wyrok ten nic nie stracił na aktualności, gdyż treść art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. pozostaje, mimo nowelizacji ustawy, taka sama. Wnioskodawca prowadząc działalność gospodarczą nie musi wykonywać osobiście pracy związanej bezpośrednio z produkcją, jego „praca” może polegać wyłącznie na kierowaniu zakładem, decydowaniu o profilu działalności, przyjmowaniu zleceń, rozliczaniu się z Urzędem Skarbowym, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych i klientami, na podpisywaniu dokumentów, nadzorze nad zatrudnionymi pracownikami, itp. Te czynności zwiększają zyski zakładu.

Sąd Apelacyjny podzielił w pełni ustalenia Sądu pierwszej instancji dotyczące zakresu wykonywania przez wnioskodawcę pracy zarobkowej w okresie zwolnienia lekarskiego. Sąd Okręgowy wskazał dlaczego nie dał wiary zeznaniom świadków, a tej oceny nie można uznać za dowolną w rozumieniu art. 233 § 1 KPC. Wnioskodawca przesłuchany przez starszego inspektora ZUS Leszka M. oświadczył, pouczony o odpowiedzialności za fałszywe zeznania, że podpisywał dokumenty w siedzibach firm jako potwierdzenie „również osobiście dokonanych zakupów artykułów w nich wymienionych” oraz że zakupu i odbioru towarów dokonywał wspólnie z pracowni-

kiem Romanem K. lub teściem Czesławem D. Oznacza to, że wnioskodawca co najmniej współuczestniczył w zakupie i odbiorze towarów. Ilość dokonywanych transakcji oraz ich częstotliwość świadczą o prowadzeniu przez wnioskodawcę działalności w dotychczasowym zakresie, a więc o nadużyciu zwolnienia lekarskiego. Chybiony jest też zarzut niewzięcia pod uwagę przy rozstrzyganiu sprawy pobytu wnioskodawcy w szpitalu, gdyż zgodnie z art. 18 ust. 1, zasiłek chorobowy nie przysługuje za cały okres zwolnienia, a więc za okres, na który było wystawione zaświadczenie lekarskie. Wnioskodawca przebywał w Państwowym Szpitalu Klinicznym [...] AM w P. od dnia 19 czerwca 1995 r. do 7 lipca 1995 r., zwolnienie natomiast obejmuje okres od 19 czerwca do 31 lipca 1995 r., w tym zaś czasie wnioskodawca podpisał 4 faktury w dniach: 11 lipca, 17 lipca, 24 lipca i 31 lipca 1995 r. Podobnie ma się sprawa z następnym zwolnieniem. Wnioskodawca korzystał ze zwolnienia lekarskiego przez okresy 9-miesięczne w czasie od 19 czerwca 1995 r. do 14 marca 1996 r., od 10 czerwca 1996 r. do 6 marca 1997 r., wykorzystywał także dopuszczalny okres zwolnienia lekarskiego (180 dni) od 7 maja 1997 r. do 2 listopada 1997 r. Przez cały ten czas prowadził działalność gospodarczą i pobierał zasiłek chorobowy, więc ewidentnie nadużył przysługującego mu prawa.

W kasacji od powyższego wyroku wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 381 KPC przez pominięcie dowodu z zeznań świadka Ewy R., co mogło mieć wpływ na zmianę ustaleń poczynionych w pierwszej instancji, a także naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisu art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r., dokonaną wbrew stanowiskom Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale z dnia 20 stycznia 1995 r., II UZP 38/94 (OSNAPiUS 1995 nr 11, poz. 135) oraz wyroku z dnia 21 maja 1997 r., II UKN 123/97 (OSNAPiUS 1998 nr 6, poz. 194) i automatyczne przyjęcie, że skarżący wykonywał zarówno inną pracę zarobkową, jak też wykorzystywał zwolnienie niezgodnie z jego celem. Naruszenie art. 18 ust. 1 ustawy polegało ponadto zdaniem skarżącego na przyjęciu, iż utracił on prawo do zasiłku również w okresie pobytu w szpitalu od dnia 4 do 8 września 1995 r., chociaż okres tego zwolnienia obejmował tylko okres pobytu w szpitalu i w tym czasie nie doszło do podpisania faktury bądź innych dokumentów, zaś Sąd drugiej instancji „skwitował to jednym zdaniem (podobnie ma się sprawa z następnym zwolnieniem), gdzie wcześniej odniósł się do zwolnienia z okres od dnia 19 czerwca 1995 r. do 31 lipca 1995 r., a to nie odpowiada faktom”. Na tej podstawie skarżący domagał się uchylecia za skarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekaza-

nia sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, jak też zasądzenia kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu kasacji podniesiono w szczególności, że przeprowadzenie dowodu z zeznań świadek Ewy R. pozwoliłoby sądowi Apelacyjnemu na prawidłowe ustalenie czy podpisy składane na fakturach zakupu towarów w S. wiązały się z celowym wyjazdem po towar, czy też do lekarza lub bioterapeuty i zakupem towaru przez pracownika przy okazji, a podpisem faktury przez skarżącego tylko dlatego, że pozostawał w miejscu zakupu będąc wieziony w innym celu, a jako chory na padaczkę nie prowadził pojazdów mechanicznych. Tymczasem Sąd tego koniecznego skądinąd dowodu nie przeprowadził, zaś w uzasadnieniu wyroku nie wyjaśnił dlaczego tego nie uczynił.

Skarżący twierdzi, że ewentualne założenie o prawidłowości ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie również nie usprawiedliwia automatycznego przyjęcia przez Sąd, iż zainteresowany wykonywał inną pracę zarobkową oraz wykorzystywał zwolnienie lekarskie niezgodnie z jego celem. Sąd Najwyższy uważa bowiem, że pojęcie „innej pracy zarobkowej” nie obejmuje wykonywania w czasie zwolnienia pracy na rzecz macierzystej firmy. Judykatura twierdzi też, że ustalenie przesłanek pozbawienia prawa do zasiłku chorobowego wymaga wiedzy medycznej. Innymi słowy, wykonywanie pracy na rzecz własnej firmy nie jest „inną pracą zarobkową”, a poza tym nie uzasadnia samo przez się pozbawienia prawa do zasiłku chorobowego, zwłaszcza gdy ogranicza się do podpisywania faktur, jak też składania deklaracji podatkowych lub dotyczących ubezpieczenia społecznego. Pozbawienie prawa do zasiłku chorobowego nie może zresztą dotyczyć okresu, w którym skarżący przebywał w szpitalu i nie zajmował się w żaden sposób prowadzeniem swego zakładu rzemieślniczego, nie podpisując w szczególności żadnej faktury. Co prawda przepis art. 18 ust. 1 ustawy stanowi, że utrata prawa do zasiłku obejmuje cały okres zwolnienia, ale dotyczy to każdego zwolnienia z osobna, więc skutków zachowania ubezpieczonego w danym okresie nie można rozciągać na zwolnienie w innym okresie chorobowym. W przeciwnym razie dochodzi do rozszerzającej interpretacji powołanego przepisu i przypisywania mu charakteru specyficznej sankcji karnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna w części zarzucającej Sądowi drugiej instancji, że za-

kresem zastosowania art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa objął również okres zwolnienia, w którym skarżący przebywał w szpitalu i nie wykonywał żadnych czynności kwalifikujących się jako przejaw prowadzenia własnego zakładu stolarsko-tapicerskiego. Dotyczy to jednak tylko zwolnienia w okresie od dnia 19 czerwca do dnia 7 lipca 1995 r., a więc z wyłączeniem powołanego poza tym w kasacji okresu od dnia 4 do dnia 8 września 1995 r., który był zbyt krótki, aby zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin spowodować nabycie uprawnienia zasiłkowego, aktualizowanego dopiero przez chorobę trwającą nieprzerwanie co najmniej trzydzieści kolejnych dni.

Pierwsze ze wspomnianych zwolnień spełniało natomiast powyższy warunek, gdyż choroba trwała nieprzerwanie od dnia 19 czerwca do dnia 31 lipca 1995 r., z czego na pobyt w szpitalułożył się okres 19 dni, a resztę, tj. 24 dni, objęło leczenie poszpitalne, które zostało według ustaleń Sądu Apelacyjnego zakłócone przez prowadzenie własnego zakładu stolarsko-tapicerskiego, wyrażające się w szczególności podpisaniem faktur w dniach 11, 17, 24 i 31 lipca 1995 r. Skutki zachowań skarżącego po wyjściu ze szpitala zostały więc przez Sąd przeniesione na okres hospitalizacji. Co prawda art. 18 ust. 1 ustawy stanowi, że w każdej z trzech określonych w nim sytuacji, w tym zwłaszcza w razie wykorzystywania zwolnienia niezgodnie z jego celem i zajmowania się - jak w przedmiotowej sprawie - dalszym prowadzeniem działalności gospodarczej, ubezpieczony traci prawo do zasiłku chorobowego „za cały czas zwolnienia”, ale tego zwrotu nie wolno interpretować rozszerzająco. Wprost przeciwnie wyraźnie represyjna funkcja omawianej regulacji nakazuje w razie wątpliwości zawężyć zakres jej zastosowania do okoliczności, w których pozbawieniu prawa do zasiłku można by przypisać jakieś aksjologiczne uzasadnienie.

Jeżeli zatem dopiero po opuszczeniu szpitala ubezpieczony zachowuje się w sposób pozbawiający go prawa do zasiłku za cały czas zwolnienia, to należy z niego wyłączyć okres hospitalizacji. Jest on bowiem w sensie medycznym okresem innym jakościowo, więc mógłby i powinien być objęty odrębnym zwolnieniem, a jeżeli w praktyce szpital wystawia tylko jedno zwolnienie, to czyni tak wyłącznie ze względów techniczno-organizacyjnych, które nie powinny oddziaływać na prawa ubezpieczonego.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 303¹³ § 1 KPC

orzekł jak w sentencji.

=====